

sema trekt een blik aan onderzoekers en theorieën open om haar waarnemingen te onderbouwen. Hierdoor haalt ze er bijzaken bij, dwaalt ze af van haar punt en vraag je je soms af wat de toegevoegde waarde is van

Het confronteert je met je eigen hyperconsumptief gedrag en laat je zien dat we weliswaar onthaasting najagen, maar ondertussen onszelf voorbij rennen

de informatiestroom. Zo beschrijft ze haar station-visioen van de toekomst. Het aantal reizigers in het openbaar vervoer moet toenemen, en dus moet er iets gebeuren met die tochtgaten die nu voor stations door moeten gaan, redeneert ze. Maar of voorzieningen

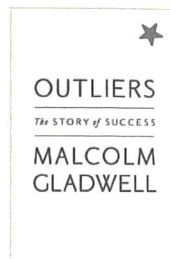
Noot

- 1 Femke Halsema, *Over de linkse lente*. Amsterdam: Bert Bakker, 2006.

B
O
E
K
E
N

als bibliotheken, theaters en crèches de oplossing zijn? En waarom ze juist in dit boek bepleit dat burgers moeten kunnen stemmen op de coalitie van hun voorkeur, blijft de vraag. Zonde, want dit maakt het boek hier en daar wat rommelig en onoverzichtelijk.

Maar als je hier overheen leest, rest een interessante analyse met herkenbare voorbeelden, die je doen glimlachen of blozen. Het confronteert je met je eigen hyperconsumptief gedrag en laat je zien dat we weliswaar onthaasting najagen, maar ondertussen onszelf voorbij rennen. We klagen allemaal graag over de file, maar uiteindelijk zijn wij de file zelf. Ze laat zien dat hufterigheid niet is voorbehouden aan de lagere klasse, maar dat ook de Gooise matras zich eraan schuldig maakt. En dat alles zeer vlot geschreven. Kortom, een aanrader voor degenen die de confrontatie met zichzelf aandurven.

Malcolm Gladwell
Outliers. The story of success

Little, Brown and Company | 2008 | 309 pp. | \$ 27,99 | ISBN 9780316017923

Succes verklaard uit het perspectief van de samenleving

door *Peter Noordhoek*

De auteur is lid van de Stichtingsraad van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA.

In welke maand bent u geboren? Als ik de lezers van CDV mag inschatten als hoogopgeleid en maatschappelijk succesvol, dan is de kans groot dat u in de eerste helft van het jaar geboren bent, hoogstwaarschijnlijk in januari. Dat heeft niets met uw sterrenbeeld te maken, maar alles met het feit dat het op de lagere school veel kan uitmaken of u wel of niet al een paar maanden ouder bent dan uw klasgenootjes. Het blijkt dat een paar maanden leeftijdsverschil stevig doorwerkt in de vraag of u als eerste gekozen wordt bij gymnastiek of het doen van een leeropdracht. En dat blijft doorwerken. Malcolm Gladwell illustreert dat in zijn nieuwste boek (waarvan de Nederlandse uitgave wordt ontsierd door een schreeuwerige kaft) door het voorbeeld te nemen van Canadese ijshockeyspelers. Canada is trots op het objectieve, meritocratische selectiemodel dat het land hanteert, maar hoe kan het dan dat

kinderen die geboren zijn in de eerste helft van het jaar significant vaker worden geselecteerd? Antwoord: het moment waarop de selectie wordt gedaan geeft een voordeel aan degenen die net wat ouder zijn. Voor deze recensie heb ik Gladwells voorbeeld getest op de spelers van het Nederlands nationaal voetbalelftal. Het is minder helder dan bij de Canadese ijshockeyers, maar ook bij Oranje zie je dat de meerderheid geboren is in de eerste maanden van het jaar. Ook dat zal te maken hebben met de momenten waarop in Nederland wordt geselecteerd. Elke lezer die niet in deze maanden geboren is, weet nu waarom hij of zij nooit bij FC Barcelona is terechtgekomen. Het lag niet aan u.

* * *

Met dit relatief onschuldige voorbeeld maakt Gladwell duidelijk dat 'succes' wordt bepaald door meer factoren dan alleen talent. Net als heel veel andere auteurs van boeken over de geheimen van 'succes' kijkt hij naar de bijzondere voorbeelden, de 'van krantenjongen tot miljonaire'-verhalen. Hij gebruikt echter het voorbeeld van mensen die wij succesvol noemen — de *outliers* — om te laten zien hoe juist deze afwijkingen van

B
O
E
K
E
N

de norm het resultaat zijn van verklaarbare factoren, factoren die te maken hebben met hard werken, de opvoeding die iemand krijgt, de sociale verbanden, het wel of niet opgroeien in een bepaalde cultuur. Kortom, al die factoren die velen zo graag niet zouden willen zien in hun geloof in individueel succes, maar er altijd zijn en gewaardeerd moeten worden voor wat ze zijn. Een thema-nummer dat is geweid aan de vraag naar het vooruitgangsperspectief van jongeren moet hier uiteraard aandacht aan besteden.

Gladwell is een auteur die naam heeft gemaakt met een drietal boeken die zich eerder kenmerken door tijdigheid dan diepte. Meer schrijver¹ dan wetenschapper — hij werkt als journalist voor *The New Yorker* — verstaat hij de kunst om op basis van bestaand materiaal een centraal idee te formuleren dat net een stap voorligt op de tijdgeest. Zijn eerste boek, *The tipping point*, staat bekend als het boek dat aandacht vraagt voor het verschijnsel dat zich in een samenleving allerlei omslagpunten voordoet die we ervaren als verrassend, maar achteraf heel logisch lijken. Dat boek heeft veel navolgers gekregen, met *Critical mass* van Philip Ball als beste voorbeeld.² Zijn volgende boek is een boek geweest over patroondenken, maar wij als CDV-lezers zullen het vooral herkennen als een eerherstel voor professionals. Wat 'Beroeps(z)eer' heeft gedaan voor de discussie in Nederland, doet *Blink* voor een internationaal publiek; het is een pleidooi om meer ruimte te geven aan het intuïtieve oordeel van de professional.

Het centrale idee dat van *Outliers* overblijft zal waarschijnlijk zijn dat Gladwell het idee van talent, en zeker het idee van aangeboren talent, demystificeert en vervangt door het idee van hard werken en de rol van cultuur daarbij. Hij laat zien dat zelfs in het geval van het fenomeen Mozart hard en gericht werken belangrijker was dan na-

tuurlijke muzikale gaven. In navolging van een aantal gedragspsychologen is hij er zeer specifiek over: wil je echt ergens succesvol in zijn dan heb je minstens tienduizend uur (of tien jaar) van ergens aan werken achter de rug. Dat criterium werkt op allerlei manieren door. De mythe dat het Aziaten

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

*We geven jongeren domweg
te weinig tijd om te kunnen
voldoen aan de complexe
eisen van deze tijd*

aangeboren zou zijn om beter te kunnen rekenen, brengt hij terug tot een kwestie van taalopbouw. Het voordeel van met name de Chinese manier van nummeren — sneller en logischer dan de Westerse — vertaalt hij in een leervoorsprong van een jaar lagere school — een achterstand die niet snel meer wordt ingehaald. Op basis van deze en andere voorbeelden gaat Gladwell tegen de zapcultuur in en stelt hij dat we jongeren domweg te weinig tijd geven en laten nemen om te kunnen voldoen aan de complexe eisen van deze tijd.

In het voordeel van Gladwell werkt dat hij het niet bij dit ene criterium laat. Net zoals hij laat zien dat in de kracht van een professional om in één oogopslag — *blink* — een situatie te herkennen het gevaar schuilt dat hij of zij zo in de eigen oordeelsvorming gaat geloven dat het een schadelijk vooroordeel wordt, zo laat hij zien dat er meer factoren wegen dan alleen hard werk — of, beter gezegd, dat de bereidheid om hard te werken voortkomt uit een complex geheel van maatschappelijke factoren. Intelligentie alleen telt niet. Voorbeelden genoeg van superintelligente mensen die het toch niet maken. Ook voorbeelden genoeg van mensen die het voorbeeld van hun helden volgen en toch

B
O
E
K
E
N

de norm het resultaat zijn van verklaarbare factoren, factoren die te maken hebben met hard werken, de opvoeding die iemand krijgt, de sociale verbanden, het wel of niet opgroeien in een bepaalde cultuur. Kortom, al die factoren die velen zo graag niet zouden willen zien in hun geloof in individueel succes, maar er altijd zijn en gewaardeerd moeten worden voor wat ze zijn. Een themanummer dat is geweid aan de vraag naar het vooruitgangsperspectief van jongeren moet hier uiteraard aandacht aan besteden.

Gladwell is een auteur die naam heeft gemaakt met een drietal boeken die zich eerder kenmerken door tijdigheid dan diepte. Meer schrijver¹ dan wetenschapper — hij werkt als journalist voor *The New Yorker* — verstaat hij de kunst om op basis van bestaand materiaal een centraal idee te formuleren dat net een stap voorligt op de tijdgeest. Zijn eerste boek, *The tipping point*, staat bekend als het boek dat aandacht vraagt voor het verschijnsel dat zich in een samenleving allerlei omslagpunten voordoen die we ervaren als verrassend, maar achteraf heel logisch lijken. Dat boek heeft veel navolgers gekregen, met *Critical mass* van Philip Ball als beste voorbeeld.² Zijn volgende boek is een boek geweest over patroondenken, maar wij als cdv-lezers zullen het vooral herkennen als een eerherstel voor professionals. Wat 'Beroeps(z)eer' heeft gedaan voor de discussie in Nederland, doet *Blink* voor een internationaal publiek; het is een pleidooi om meer ruimte te geven aan het intuïtieve oordeel van de professional.

Het centrale idee dat van *Outliers* overblijft zal waarschijnlijk zijn dat Gladwell het idee van talent, en zeker het idee van aangeboren talent, demystificeert en vervangt door het idee van hard werken en de rol van cultuur daarbij. Hij laat zien dat zelfs in het geval van het fenomeen Mozart hard en gericht werken belangrijker was dan na-

tuurlijke muzikale gaven. In navolging van een aantal gedragspsychologen is hij er zeer specifiek over: wil je echt ergens succesvol in zijn dan heb je minstens tienduizend uur (of tien jaar) van ergens aan werken achter de rug. Dat criterium werkt op allerlei manieren door. De mythe dat het Aziaten

.....
*We geven jongeren domweg
te weinig tijd om te kunnen
voldoen aan de complexe
eisen van deze tijd*
.....

aangeboren zou zijn om beter te kunnen rekenen, brengt hij terug tot een kwestie van taalopbouw. Het voordeel van met name de Chinese manier van nummeren — sneller en logischer dan de Westerse — vertaalt hij in een leervoorsprong van een jaar lagere school — een achterstand die niet snel meer wordt ingehaald. Op basis van deze en andere voorbeelden gaat Gladwell tegen de zapcultuur in en stelt hij dat we jongeren domweg te weinig tijd geven en laten nemen om te kunnen voldoen aan de complexe eisen van deze tijd.

In het voordeel van Gladwell werkt dat hij het niet bij dit ene criterium laat. Net zoals hij laat zien dat in de kracht van een professional om in één oogopslag — *blink* — een situatie te herkennen het gevaar schuilt dat hij of zij zo in de eigen oordeelsvorming gaat geloven dat het een schadelijk vooroordeel wordt, zo laat hij zien dat er meer factoren wegen dan alleen hard werk — of, beter gezegd, dat de bereidheid om hard te werken voortkomt uit een complex geheel van maatschappelijke factoren. Intelligentie alleen telt niet. Voorbeelden genoeg van superintelligente mensen die het toch niet maken. Ook voorbeelden genoeg van mensen die het voorbeeld van hun helden volgen en toch

niet zo heldhaftig worden als ze ooit wel dachten. Maar wat werkt dan wel? Zo komen we terecht bij een hele reeks factoren die christendemocraten intuïtief direct herkennen, maar waar we om allerlei redenen, inclusief politiek correcte, zelden lang genoeg bij stilstaan. Waarom is het zo dat kinderen van ouders die zich bemoeien met de opvoeding van hun kind op de ladders van succes systematisch beter scoren dan de ouders die dit niet doen — terwijl beide groepen in beginsel even veel of even weinig van hun kinderen houden? Waarom is het zo dat een samenleving waarin het oké is als kinderen hun ouders kritisch bevragen, meer *outliers* kent dan samenlevingen waarin gehoorzaamheid het grootste goed is? En daaroverheen: waarom leveren culturen waarin hard werken gewaardeerd wordt meer *outliers* op dan andere culturen?

Het heeft allemaal te maken met de prikkels die we aan onszelf en onze kinderen geven, met de mate waarin wat we doen in onze eigen ogen zin geeft aan ons leven en werk, en de kansen die we voor elkaar, in de gemeenschap, weten te creëren. Dit is daarmee geen *self-help*-boek maar een *community-help*-boek, en staat daarmee stevig in de traditie van Etzioni en anderen. In Gladwells eigen woorden: 'To build a better world we need to replace the patchwork of lucky breaks and arbitrary advantages that today determine success — the fortunate birthdates and the happy incidents of history — with a society that provides opportunity for all.' In zijn woorden zit zijn eigen geschiedenis opgesloten: kind van een Canadese vader en een Jamaicaanse moeder, die ooit in Londen bij elkaar waren gebracht door de liefde voor wiskunde. Vooral het verhaal hoe zijn moeder, grootmoeder en overgrootmoeder over de barrières van slavernij, ras, sekse en armoede heen weten te komen is huiveringwekkend en heroïsch

tegelijk. Iedereen die bijvoorbeeld op een oude plantage op de Antillen is geweest, moet zich eens proberen te bedenken hoe onwaarschijnlijk het is om in drie generaties van slavin tot vrijheid en maatschappelijk succes te komen. Maar achter dat verhaal vol schijnbare toevalligheden komt een basis tevoorschijn van familietrots, wederkerigheid en een rotsvaste overtuiging in de waarde van onderwijs. In alle onwaarschijnlijkheid is het tegelijk zijn les in vooruitgangsgeloof. Als we het verhaal van Gladwells moederszijde lezen, herontdekken we als het ware een aantal eigenschappen van onze eigen Nederlandse beschaving, zoals die kenmerkend zijn geweest voor de emancipatie van allerlei bevolkingsgroepen, inclusief de protestantse en katholieke zuilen. Ons eigen perspectief moet waarschijnlijk net andersom zijn. Wij leven in een samenleving waarin het allang geen toeval meer hoeft te zijn om uit te blinken — maar het lijkt alsof we vergeten zijn hoe we de kansen die onze samenleving ons biedt moeten benutten. Wat dat betreft sluit ik aan bij het in een vorig nummer van cdv besproken boek van Jaap van Duijn.³ Op basis van zijn analyse van de lange conjunctuurencyclus en een reeks demografische ontwikkelingen voorspelt hij een einde aan de welvaartsgroei zoals wij die de afgelopen decennia hebben beleefd. Daar maakt hij het optimistische geluid bij dat dit niet erg hoeft te zijn. Als welvaartsgroei geen doel op zich meer is, komt er wellicht meer ruimte voor andere waarden — waarden die te maken hebben met gemeenschapszin; je bemoeien met elkaar zonder bemoeizuchtig te worden. Maar zijn we al toe aan het afscheid nemen van de groei? Kan dat wel? Linksom of rechtsom: met Gladwells boodschap in het achterhoofd zullen we meer oog moeten hebben voor de waarde van ergens een inspanning voor leveren, van hard werken dus, én voor andere waarden dan alleen

de economische. We zijn nu gewend geraakt aan een samenleving van groei en veel individueel succes; van sterren op het ijs tot sterren die door het ijs zakken: ieder zijn moment van roem. Gladwell, Van Duijn en anderen wijzen ons weer terug naar de basis. Laten we beter naar hen luisteren dan naar de paar mensen die ons waarschuwden voor de kredietbel.

De meerwaarde van Gladwells boek schuilt in de inspirerende voorbeelden die het geeft. Als basis voor concreet beleid is het te mager en misschien ook wel eenzijdig. Het is bijvoorbeeld aardig om te leren dat het verschil in de lengte van schoolvakanties tussen Azië en het Westen in sterke mate te verklaren valt uit cultuurachtergrond: de cultuur van 365 dagen in het jaar zorgen voor de rijst versus de cultuur van het om en om braak laten liggen van de akker. De didactische principes achter onze lange zomervakanties zien er vanuit dat perspectief alles behalve deugdelijk uit, want ze leiden tot minder uren scholing. Toch geeft dit voorbeeld ook aan hoe bijna anekdotisch de aanpak van Gladwell is. Daniel Finkelstein van *The Times* geeft in zijn recensie⁴ aan dat veel uren maken niet noodzakelijkerwijs tot succes leidt: er zijn scholen die het tegendeel lijken te bewijzen. Lijdt Gladwell niet aan *survivor bias* en negeert hij niet te makkelijk bewijzen voor het tegendeel? Dus, hoezeer Gladwell ook naar een goeroestatus toe lijkt te groeien; hij is meer een man van het eerste dan van het laatste woord.

Noten

- 1 Voor meer over Malcolm Gladwell zie www.gladwell.com. Zie ook diverse YouTube-filmpjes.
- 2 Philip Ball, *Critical mass. How one thing leads to another*. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2004.
- 3 Jaap van Duijn, *De groei voorbij. Over de economische toekomst van Nederland na de booming*

Tegelijk ben ik het zeer met Finkelstein eens dat het goed is dat Gladwell allerlei veronderstellingen over succes kritisch toetst en een nieuwe synthese maakt op basis van bestaande theorieën. Dit sluit ook aan bij wat Paul Krugman, Nobelprijswinnaar en columnist, zegt over de huidige crisis: verheug je erin dat we dingen niet weten.⁵ Val niet terug op oude theorieën, zelfs niet op die van Keynes. We zitten in een nieuwe situatie. Hoe beangstigend ook, dat geeft vrijheid. Vrijheid om alles te onderzoeken en opnieuw te beschouwen. Het werk van Gladwell geeft aan dat veel christendemocratische uitgangspunten relevant zijn voor de discussie van nu, zeker als het gaat om onderwijs en jeugdzorg. De accenten die christendemocraten leggen op gemeenschapsdenken en deugden als hard werk sluiten naadloos aan. Het zou helemaal niet verkeerd zijn om mede op basis van Gladwells ideeën te komen tot concrete voorstellen voor het verkiezingsprogramma. Kortere schoolvakanties en de herintroductie van lessen op zaterdag bijvoorbeeld. Op basis van Gladwells gedachtegoed moet de urennorm omhoog. Maar laten we beginnen met de confrontatie van zijn ideeën en het christendemocratische gedachtegoed. Zijn soepele, enthousiasmerende stijl van schrijven en zijn analyse kunnen helpen bij de formulering en actualisering van het christendemocratische verhaal voor de toekomst. Het start met er keihard aan werken. Heerlijk.

nineties. Amsterdam: De Bezige Bij, 2008. Zie ook de bespreking in *cdv Zomer 2008*.

- 4 Daniel Finkelstein, 'Better services without reform? It's just a con. This is a time for creative innovation, not the rigid belief that statistics can show us all the answers to our problems', *The Times*, 3 december 2008.
- 5 Paul Krugman, *The New York Times*, 2008.